

Бакціха / Нямецка піва задаець, / Яко яно падьме ліха, / Запеніцца ды розна прэць, – / От так і мора заравела, / Бублілась, пенілась, шумела” [2, с. 66]. Відавочна, што тут В. Равінскі з мэтай выклікаць смех у рэцыпіента дэманстратыўна парушае прынцып пабудовы класічных тропаў, заснаваны на ўзвелічэнні. Пазней М. Валашын прама сфармулюе тэзіс пра тое, што піва можна параўнаць з морам, але мора нельга параўнаць з півам.

Да прыкмет бурлеска адносіцца і падкрэсленая ўвага да цялеснасці, выяўленая ў абедзвюх паэмах праз дэталёвыя фізіялагічныя карціны паглынання ежы і пітва (у тым ліку трункаў) і праз прыём буфанады з яе ўвагай да грубага камізму: *“Эней спалохаўся, усхадзіўся. / Матуз ад портак аж зваліўся” [2, 66]* (“Энеіда навыварат”). Шматлікія апісанні бясед-застолляў, этнаграфічныя падрабязнасці, бытавыя сцэны абумоўліваюць наяўнасць вялікай колькасці незразумелых сучасным дзецям слоў, што, у сваю чаргу, стварае яшчэ адну складанасць пры ўспрыманні згаданых бурлескна-травесцыйных тэкстаў. Менавіта таму слоўніковая работа (лексічная даведка) патрабуецца ў гэтым выпадку не толькі на арыенціровачным этапе вывучэння твора, але і на ўступным, а таксама на этапе яго аналізу. Прычым самым эфектыўным спосабам тлумачэння гістарызмаў (прадметаў адзення, посуду, страў і да т. п.) з’яўляецца дэманстрацыя – выява рэчы, якая знікла з ужытку. Калі ў дадатак улічыць неабходнасць і гісторыка-культурнага каментару, звязанага з наяўнасцю ў творы антычных багоў і герояў, а таксама з гісторыяй атрыбуцыі твораў, то можна сцвярджаць, што пры вывучэнні паэм мэтазгодным будзе зварот да каменціраванага чытання як спосабу знаёмства з тэкстам. Апошняя пры вывучэнні эпічных твораў часцей выкарыстоўваецца як паўторнае, выключэнне складаюць хіба цяжкія для ўспрымання вучняў творы старажытнай літаратуры.

Такім чынам, вывучэнне травесцыйна-бурлескнай літаратуры ў сярэдняй школе мае ўласную спецыфіку, у некаторых момантах прынцыпова адрозную ад метадыкі вывучэння эпасу, да якога паэмы “Энеіда навыварат” В. Равінскага і “Тарас на Парнасе” К. Вераніцына і належаць.

Літаратура

1. Боров Ю. Эстетика. В 2-х т. Т. 1 / Ю. Боров. – 5-е изд., допол. – Смоленск : Русич, 1997. – 576 с.
2. Беларуская літаратура XIX стагоддзя : хрэстаматыя : вучэбны дапаможнік [для студэнтаў філал. спец. ВНУ] / склад. і аўт. камент. А.А. Лойка, В.П. Рагойша. – 2-е выд., перапрац. і дап. – Мінск : Выш. шк., 1988. – 487 с.
3. Беларуская літаратура : вучэб. дапам. для 9-га кл. устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / В. П. Рагойша [і інш.] ; пад рэд. В. П. Рагойшы. – Мінск : Нац. ін-т адукацыі, 2011. – 320 с.

Вавринюк Т.І.
Кривий Ріг

МОВНІ ЗАСОБИ КОМІЧНОГО В РОМАНІ Ю. АНДРУХОВИЧА «МОСКОВІАДА»

Комічне як спосіб авторскаго світосприйняття є однією з головних рис сучасного постмодерної літератури, яскравим зразком якої є роман Ю. Андруховича «Московіада». Майстерно маневруючи між гумором та сарказмом, автор зображує повсякденне реальне життя як театр абсурду і спонукає читача до глобальної переоцінки цінностей. Мета нашого дослідження – виявити мовні засоби комічного в романі, розкрити їх реалізації та функції. Комічне, як спосіб емоційного реагування людства на негативні явища дійсності, співвідноситься з такими поняттями, як усмішка, жарт, іронія, гумор, чорний гумор, гротеск, сарказм, карикатура, інвектива [3, 369].

У контексті роману Ю. Андруховича «Московіада» як найбільш потужні засоби створення комічного виділяємо одиниці лексичного, фразеологічного та синтаксичного рівнів. На рівні словесної семантики комічне переосмислення відбувається і в денотативному, і в конотативному значенні, оскільки контекстуально зумовлена зміна значення слова на протилежне призводить до зміни позитивної оцінки на негативну.

Іронічність оповідача, що сповідує культ незалежної особистості, дозволяє йому поєднувати лексикурізних стилів, наприклад, наукову і ненормативну лексику. Коли соціолекти та стилістично знижена лексика «вкладаються» в уста тих чи тих персонажів, тоді це не лише прийом індивідуалізації мовлення останніх, а й стилізація духу епохи, способу комунікації. У цих випадках гумор та іронія Юрія Андруховича межують із сарказмом та гротеском.

Засобом комічного в досліджуваному романі слугують слова та вислови іншомовного походження, які часто стають елементами мовної гри. Так, росіянізми автор використовує не лише для відтворення так званого місцевого колориту чи створення карикатурних образів, але й для гротескного змалювання столиці тоталітарної держави напередодні краху. Зауважимо, що російські вкраплення в романі переважно транслітеруються українською мовою, російська мова використовується, щоб передати російський поетичний дискурс, а також для цитування різноманітних політичних гасел.

Як засоби комічного розглядаємо також okazіональні новоутворення, найбільшу групу серед яких становлять композити та юктапозити. Ці одиниці відзначаються експресивністю та подвійною актуалізацією, реалізують велику кількість асоціацій і є своєрідними презентантами світосприйняття автора.

Стилістично маркованими в романі «Московіада» є власні назви, навіть ім'я самого головного героя-оповідача звучить досить комічно: Отто фон Ф. У сюжет роману автор уводить історичні постаті: на містичному симпозіумі в підземеллі «Дитячого світу» зустрічаються Катерина II, Ленін, Сталін, Держинський та інші діячі для вирішення долі імперії. Для українців ці імена вже набули негативної конотації, яка підсилюється гротескним зображенням цих персонажів.

До лексичних засобів створення комічного розглядаємо також індивідуально-авторські прикметникові метафори (*шкаписта молодичка, вицвілі барди, лажовий пейзаж, струхлявілий московський модерн*).

Іронічного, а подекуди й саркастичного відтінку зображуваному надають одиниці фразеологічного рівня, які автор використовує в трансформованому вигляді. Ю. Андрухович вдається також до пародійної трансформації відомих афоризмів, гасел, цитат із художніх текстів, у тому числі й до прийому цитування власних творів.

Важливу роль у реалізації комічного відіграють засоби синтаксичного рівня, серед яких виділяємо найбільш функціональні в досліджуваному романі: лексико-синтаксичні алогізми, вставні і вставлені конструкції, синтаксичні повтори, парцельовані конструкції, структури невластивої прямої мови тощо. Саме лексико-синтаксичні алогізми, що створюються вживанням несумісних понять в одному синтаксичному ряді, лежать в основі таких художніх засобів, як парадокс і каламбур. Вислови, створені на основі парадоксу чи каламбуру, в окремих випадках набувають ознак афоризмів: *втрачені можливості чи здобуті примари; так боїшся гріхів, що грішиш на кожному кроці*.

Вставні та вставлені конструкції надають тексту відповідно суб'єктивної та об'єктивної модальності, мають яскраво виражений оцінний характер і є потужним засобом вираження авторських інтенцій. Вставлене речення набуває іронічного чи іншого відтінку лише на смисловому фоні базового речення і навіть в ширшому контексті.

Отже, в основі створення комічного лежать власне семантичні трансформації мовних засобів у контекстуальних умовах висловлень, створення концепту невідповідності між позитивним і негативним компонентами змісту.

Література

1. Андрухович Ю.І. Московіада. Роман жажів / Юрій Ігорович Андрухович. – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2000. – 140 с.
2. Гуйванюк Н.В. Синтаксичні способи реалізації іронічного значення в українських фольклорних жанрах / Н.В. Гуйванюк, Ю.М. Пацаранюк // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Львів, 2004. – Вип. 34. – Ч. I. – С. 24–31.
3. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром'як, Ю.І.Ковалів та ін. – К. : ВЦ "Академія", 1997. – 752 с.

Васильсва К.П.,

аспірант,

Державний заклад "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського", м. Одеса

СМІХОВА КУЛЬТУРА ОЛЕКСИ РІЗНИКІВА (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРОК "СМІХ НА ГАКУ", "СМІХ НА ГАКУ-2")

Сміхова культура ставала об'єктом дослідження у працях багатьох філософів, культурологів, естетиків, мистецтвознавців: М. Бахтіна, Н. Акулової, С. Аверінцева, Ю. Борева, Л. Карасьова, С. Кримського, М. Кагана, В. Проппа, С. Пролеєва, О. Голозубова, М. Рюміної тощо. Сам термін «сміхова культура» вперше ввів у науковий обіг М. Бахтін, досліджуючи творчість Рабле та характеризуючи епохи Середньовіччя та Ренесансу.

Українська сміхова культура бере свій початок з усної народної творчості, яка з часом знайшла прояв у творчості І. Котляревського, Л. Глібова, С. Руданського, Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Нечуя-Левицького, І. Карпенка-Карого, М. Куліша, М. Гоголя, П. Глазового, Остапа Вишні, С. Олійника та інших.

Сміх у Давній Русі аналізували Д. Лихачов, О. Панченко, Н. Понирко, як і М. Бахтін, вони визначали його явищем культури. М. Яценко одним із перших розглянув окремі аспекти української сміхової культури та її вплив на світогляд І. Котляревського. Сучасні науковці у своїх працях досліджують жанрово-стильові модифікації української віршованої сатири й гумору ХХ століття (О. Гарачковська), сміхову культуру у творчості М. Хвильового з точки зору філософсько-антропологічного аналізу (Н. Козирева), на прикладі творчості Ю. Андруховича розглядають концептуальні дискурси сміхової культури в українській прозі 90-х років ХХ століття (Л. Печерських) тощо. Незважаючи на досить велику увагу до питань сміхової культури, малодослідженим залишається літературний аспект сміхової культури у творчості сучасних українських митців та її значення для духовного розвитку суспільства. **Актуальність нашого дослідження** зумовлена відсутністю розвідок щодо особливостей сміхової культури у творах Олексі Різніківа (Різниченка), талановитого високоосвіченого представника української культури, патріота-дисидента, в'язня-сумління, поета, прозаїка, мовознавця, лауреата багатьох літературних премій, серед яких – і премія С. Олійника (2011), яку щорічно присуджують за кращі гумористично-сатиричні твори.

Об'єкт дослідження – гумористичні твори О. Різніківа, представлені у збірках "Сміх на гаку" (2005), "Сміх на гаку-2" (2010). **Предмет дослідження** – особливості сміхової культури поета.

Мета дослідження – з'ясувати особливості сміхової культури О. Різніківа та її витоки, визначити специфіку його гумористичних творів. Для реалізації поставленої мети окреслені такі **завдання**: дослідити природу сміху в поезіях письменника, визначити засоби комічного, розкрити ідейно-тематичний зміст, жанрові особливості його гумористичних творів, визначити внесок митця у сміхову культуру українського народу.